

Такий сучасний Карпенко-Карий

Калитка – Роман Мардарій, його кум
Савка – Богдан Базилевич у виставі
«Сто тисяч» І. Карпенка-Карого.
Коломийський обласний театр
ім. І. Озаркевича.

Ольга Руданець

Дуже часто, коли мова заходить про класичну українську драматургію і звернення до неї в наші дні, новітні «знавці» додають до театрального лексикону такі, на їхній погляд, ефектні визначення, як «шароварщина», «нафталінові»... Аби не спровокувати ще одну дискусію з цього приводу, відразу скажу, що, на моє глибоке переконання, драматургія Івана Карпенка-Карого ніколи не перестане бути актуальною. І ось чому:

Його п'єси є взірцем драматургії. У нас сьогодні чимало авторів, які пишуть для сцени і прагнуть до сценічного втілення написаного. Але, на жаль, у тому потоці «текстів» (саме так сьогодні модно іменувати) надто мало драматургії! І далеко не кожен режисер здатен із тих текстів зробити виставу – сценічне дійство. Але, водночас, далеко не кожен сучасний режисер візьметься за постановку твору Карпенка-Карого, адже тут уже вступає в силу високий професіоналізм і талант режисера, який точно володіє всіма канонами жанру, вміє по-сучасному його прочитати й інтерпретувати. І це вимагає неабиякого досвіду. Тому драматургічна спадщина Івана Карпенка-Карого є і сьогодні інструментарієм для підготовки режисерів у спеціалізованих вишах України.

У його п'єсах, ніби після хірургічного розтину, можна вгледіти такі невмирущі, невідвладні часові болячки і вади українства, як меншовартість, вислужництво, віро-підданство, запопадливість, заздрість, користолюбство й жадоба наживи...

Уся сценічна канва розгортається в такій легкій комедійній формі, що мимоволі вважаєш закономірним шлях, який приводить героїв до трагедійного фіналу, прозріння і переосмислення.

Зрештою, літературна спадщина Карпенка-Карого, не претендуючи на якісь наукові відкриття літературознавчої ваги, тішить своєю постійною і непоодиноким присутністю на українській сцені і невідомим зацікавленням з боку сучасного глядача.

Двома постановками у вкрай несприятливих карантинних умовах розпочав новий рік Коломийський академічний обласний український театр ім. І. Озаркевича: світло рампи побачили відразу дві прем'єри – «Сто тисяч» і «Мартин Боруля» Карпенка-Карого. І це не випадковість чи збіг обставин. У цьому році минає 135 років з часу (1886), коли в Херсоні вийшов перший збірник драматичних творів Івана Карпенка-Карого, в якому вміщено чотири п'єси. Того ж року з-під пера драматурга вийшла комедія «Мартин Боруля». Обидві п'єси вивчають у шкільних програмах з української літератури. Проводячи певну аналогію з досвідом національного виховання в сусідніх європейських державах, візьмімо для прикладу найближчу – Польщу: певно, там, не гаючись, знайшли б спільну мову Міністерство культури і Міністерство освіти і їхні структури на місцях, щоб якомога ширше охопити створеним мистецьким продуктом учнівську і студентську молодь. Гадаю, в Україні цю місію – державного замовлення на створення сценічних постановок такого гатунку – міг би взяти на себе Український культурний фонд. Наразі він виступає як грантодавець на різні запропоновані проекти, за модними, часто іншомовними назвами яких рідко можна розгледіти національний мистецький продукт. На мій погляд, цей Фонд якраз міг би виступити тим локомотивом, який спільно з Міністерством освіти мав би ініціювати конкурси і гранти саме на

створення такого освітньо-просвітницького контенту в українському театрі.

Повернімось до тих моментів сценічного дійства, які запропонував своїм глядачам найдавніший театр Галичини. Поставив комедію «Сто тисяч» народний артист України Дмитро Чиборак. Креативний підхід заслуженого діяча мистецтв України Миколи Данька до сценографії значно підсилив візуально-емоційне сприйняття дійства і надав йому легкості й мобільності для постановки як на базовій сцені, так і в мандрівних гастрольних проектах. Оригінальний музичний ряд запропонував композитор, заслужений діяч мистецтв України Олександр Козаренко. Постановники в тісній єдності з молодістю і талановитою трупією створили дійство оригінальне і вельми сучасне.

Озирнімось довкола: завжди знайдеться хтось поблизу, хто хоча б раз потрапляв на привабливий гачок дохотронів, особливо популярних в наш час завдяки новітнім інформаційним носіям – мобільному та інтернет-зв'язку, надмірному захопленню соціальними мережами. А потім із гірким розчаруванням повторював для себе прописну істину, що дармовий сир буває тільки в мишоловці. Власне, в такій ситуації і опинився Герасим Калитка. Але з якими благими намірами: прикупити до свого поля такі ласі шматочки земельки... «Ох, земелько, свята земелько, Божа ти донечко!»; «Їдеш день – чия земля? Калитчина; їдеш два – чия земля? Калитчина; їдеш три – чия земля? Калитчина... Дихання спирає... А скотини, а овець розведу – земля під товаром буде стогнать...»

Кожен знайде в цьому дійстві найпривабливіші для себе цінності: Хтось – дармові гроші, багато грошей! Хтось – одвічну цінність нащадків трипільців – землю, родючий чорнозем, над яким і сьогодні зависає чорна тінь експансії чужих грошей!

Це вже друге прочитання п'єси на коломийській сцені. Після перегляду вистави міський голова Богдан Станіславський висловив думку, що Іван Карпенко-Карий (рік народження 1845-й) і Коломийський театр (рік заснування 1848-й) – майже ровесники. Часи змінилися, а проблеми залишилися. Тому й потрібно сьогодні намагатися розв'язувати їх по-новому, не залишаючи на долю дітей чи внуків.

Комедію «Мартин Боруля» втілює режисер-постановник, народний артист України Олег Мосійчук. Одвічна проблема тиску статусу і титулу, грошей і «впливових», «потрібних» людей на справжні людські чесноти й цінності звучить зі сцени злободенно й іронічно. Життя посилає заможному господареві Мартину Борулі спокусу вибитися в дворянський статус. Для цього він готовий зректися всього попереднього ладу життя з батьківськими традиціями, з «читанням батьківського молитвеника»; зректися свого оточення. Але життя посилає і другий шанс для усвідомлення вічних і незаперечних істин, що головне не чин, а порядність, честь і гідність.

Відкидаючи завісу часу, кожен, хто спостерігає за сценічною дією, впізнає в героях Карпенка-Карого сучасників.

Між бідністю й сонцем

Юлій Швеуць

«Піноккіо» за книгою Карло Коллоді

Режисер Маттео Гарроне

Сценарій: Маттео Гарроне, Массімо Чеккеріні

Оператор Ніколай Брюель

Композитор Даріо Маріанеллі

У ролях: Роберто Беніньї, Федеріко Елапі, Марина Вакт
Італія, Франція, Великобританія. 2019

Кадр із фільму «Піноккіо». Режисер Маттео Гарроне.
Італія, Франція, Великобританія, 2019.

Казку «Пригоди Піноккіо. Історія дерев'яної ляльки» Карло Коллоді (справжнє ім'я письменника – Карло Лоренціні) розігрували в найрізноманітніших кіно- й театральних жанрах багато разів. Її у свій час хотіли екранізувати Коппола й Фелліні. 2002 року 51-річний режисер Роберто Беніньї відтворив сюжет у США і виконав у ньому головну роль, але через віковий дисбаланс в американському прокаті стрічку не оцінили, хоча в самій Італії її сприйняли позитивно. Нині історію «хлопчика з довгим носом» готують до виходу «магічний реаліст» Гільєрмо дель Торо та голлівудський цифровий експериментатор Роберт Земекіс. (Перший знімає анімаційну, «сповнену мороку» версію книги. Другий ставить римейк діснеївської класики 1940 року.) Італієць Маттео Гарроне першим виніс на суд широкої публіки спробу новітнього прочитання італійської історії, і в цьому полягає вища справедливість.